

FINANSMINISTERIET

**Arbejdsudbud i
Danmark i et
internationalt
perspektiv**

Maj 2017

2017

FINANSMINISTERIET

**Arbejdsudbud i
Danmark i et
internationalt
perspektiv**

Maj 2017

2017

I tabeller kan afrunding medføre,
at tallene ikke summer til totalen.

Denne publikation er udarbejdet af
Finansministeriet
Center for konjunktur og økonomisk politik
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K
Telefon 33 92 33 33

Elektronisk publikation:
ISBN: 978-87-93531-12-3

Publikationen kan hentes på
Finansministeriets hjemmeside
fm.dk

Arbejdsudbud i Danmark i et internationalt perspektiv

En høj beskæftigelse er central for finansieringen af det danske velfærdssamfund. Med en stor offentlig sektor og høje offentlige udgifter sammenlignet med de fleste andre lande, er det vigtigt, at Danmark er blandt de bedste lande, når det kommer til beskæftigelse. Det samlede arbejdsudbud, inkl. hvor mange timer vi arbejder, har således stor betydning både for velstanden og finansieringsgrundlaget for den offentlige sektor.

Der er overordnet to gængse metoder eller datakilder til at sammenligne arbejdsudbud på tværs af lande. For 21 europæiske lande og USA foreligger sammenlignelige spørgeskemaundersøgelser af ugentlig arbejdstid, som med en metode foreslået af Produktivitetskommissionen (2012) kan omregnes og fremskrives til et skøn for samlet årlig arbejdstid og arbejdsudbud. Denne metode er i princippet den mest sammenlignelige for de nævnte lande, men der er også usikkerheder ved metoden. Hvis man vil have et perspektiv i forhold til samtlige OECD-lande, er man nødt til at tage udgangspunkt i de data, OECD-sekretariatet blandt andet benytter til internationale sammenligninger af timeproduktivitet. Her er der større forskelle i datagrundlag, men OECD-tallene kan suppleres med de førstnævnte data for de pågældende lande. Overordnet peger datakilderne tilsammen på følgende konklusioner:

- De samlede præsterede timer i Danmark – dvs. kombinationen af, hvor mange der er i beskæftigelse og hvor mange timer de beskæftigede arbejder i gennemsnit – ligger omtrent midt i feltet for 15-64 årige i en international sammenligning. Set i forhold til hele befolkningen ligger Danmark lidt lavere. Og der er sket en tilbagegang i forhold til 2002, hvor Danmark lå i den øverste tredjedel af landene.
- Beskæftigelsesgraden er relativt høj i Danmark, blandt andet fordi mange kvinder er på arbejdsmarkedet. Danmarks placering er imidlertid ikke så høj som i 2002, hvor Danmark lå tættere på toppen. Beskæftigelsesfrekvensen i Danmark i 2015 er blevet overhalet af Tyskland, Sverige og Holland.
- Med et højt beskæftigelsesniveau i Danmark skyldes den gennemsnitlige arbejdsindsats først og fremmest en lav årlig arbejdstid per beskæftiget. Den lave arbejdstid skal blandt andet ses i sammenhæng med, at det i mange familier er begge voksne, der arbejder, og at en del af velstandsfremgangen over de sidste årtier er blevet omsat til øget fritid, især frem til omkring 1990. Den lave arbejdstid afspejler blandt andet også, at marginalskatten på arbejde i Danmark er relativt høj for personer med indkomster noget over medianindkomsten.

I denne analyse anvendes Produktivitetskommissionens metode til at belyse forskellene på tværs af 21 EU/EØS-lande og USA. For et bredere perspektiv, hvor øvrige OECD-lande som fx Canada, Australien, New Zealand og Japan m.fl. også indgår, anvendes også OECD's tal for arbejdstiden, idet dog data for de nævnte 21 EU/EØS-lande og USA vises med begge metoder.

Arbejdsudbud i Danmark i et internationalt perspektiv

Arbejdsudbuddet på tværs af lande kan belyses ved at se på det samlede antal præsterede timer i forhold til befolkningen. Det dækker over hvor stor en andel af befolkningen, som er i beskæftigelse, og hvor mange timer hver beskæftiget person i gennemsnit arbejder.

Denne analyse anvender for 21 europæiske lande og USA en metode, som tager udgangspunkt i Eurostats Labour Force Survey (LFS)¹. Metoden er foreslået af Produktivitetskommissionen, jf. boks 1. Indsamlingen af LFS-data er harmoniseret på tværs af EU-landene og USA, og niveauerne er derved som udgangspunkt sammenlignelige.

Boks 1

Produktivitetskommissionens metode for europæiske lande og OECD

Produktivitetskommissionen metode anvender data fra Eurostats Labour Force Survey (LFS) til at beregne en ugentlig arbejdstid, som omregnes til en årlig arbejdstid i 2002 og derefter fremskrives til 2015.

Ud fra den primære og sekundære beskæftigelse i LFS for personer over 15 år (uden øvre aldersgrænse) beregnes den gennemsnitlige arbejdstid pr. uge i 2002. Denne opregnes med et gennemsnitligt antal arbejdede uger i 2002, som stammer fra skøn i OECD Employment Outlook 2004. Det giver et gennemsnitligt antal præsterede timer pr. beskæftiget på årsbasis for 2002. Denne fremskrives med væksten i den gennemsnitlige arbejdstid i OECD's indsamlede arbejdstidsdata frem til 2015.

Der er stikprøveusikkerhed forbundet med LFS-opgørelsen af gennemsnitlig ugentlig arbejdstid, herunder for Danmark, hvor 2002-stikprøven er forholdsvis lille. Der er også usikkerhed forbundet med OECD-skønnet over det effektive antal arbejdsuger – dvs. fraregnet ferie- og sygefravær samt barsel – som bruges til at opregne til det årlige antal præsterede timer pr. beskæftiget i 2002. Der foreligger ikke nyere data for skønnet over det effektive antal arbejdsuge i landene, og der kan være sket ændringer efter 2002, der vil kunne påvirke sammenligningen. Endelig er det en anden datakilde, nemlig OECD-data, som overvejende stammer fra landenes nationalregnskaber, som bruges til at fremskrive væksten i den gennemsnitlige arbejdstid fra 2002 til i dag.

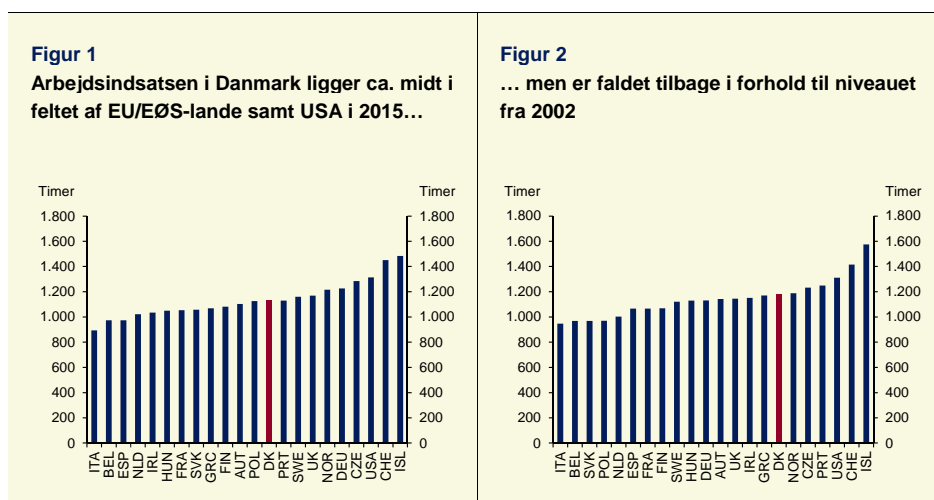
Produktivitetskommissionen 2012 ser bort fra 5 østeuropæiske lande og Luxembourg og har dermed 17 lande med i sammenligningen (16 EU/EØS-lande samt USA). I denne analyse indgår alle LFS-landene undtagen Luxembourg.

Kilde: Produktivitetskommissionen, analyserapport 1, OECD, Eurostat og egne beregninger.

LFS-statistikken dækker kun europæiske lande og USA. Set i et bredere internationalt perspektiv er europæiske lande ofte karakteriseret ved relativ lav arbejdstid og lavt samlet arbejdsudbud pr. indbygger, jf. senere. Hvis man alene ser på arbejdsudbuddet beregnet med Produktivitetskommissionens metode, vil der således være en tendens til, at der sammenlignes med lande, hvor arbejdstiden er relativt lav, og der ses bort fra øvrige OECD-lande, hvor arbejdstiden og den samlede arbejdsindsats typisk er højere, jf. senere.

¹ Der foreligger LFS-statistik for 22 EU/EØS-lande, men der ses i denne analyse bort fra Luxembourg, hvor der er mange udenlandske ansatte, som tæller med i beskæftigelsen, men ikke indgår i befolkningen. Dvs. der ses på 21 EU/EØS-lande (inkl. Danmark) samt USA, hvor der også foreligger LFS-statistik. Data for Schweiz vurderes også i betydelig grad at være trukket op af udenlandsk arbejdskraft, som ikke tæller med i befolkningstallet.

Opgjort med Produktivitetskommissionens metode ligger det samlede antal præsterede timer pr. person i alderen 15-64 år i Danmark omtrent midt i feltet i 2015 (placering som nr. 10 ud af 22 lande), jf. figur 1. Danmark er imidlertid faldet tilbage i forhold til et relativt højere niveau i 2002 (placering som nr. 7 ud af 22 lande), jf. figur 2.

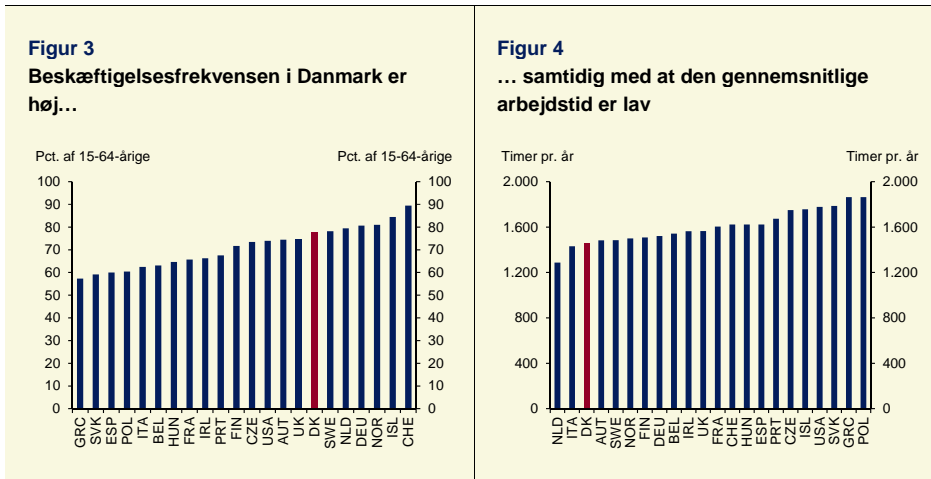
Anm.: Figur 1 og 2 viser antallet af præsterede timer i forhold til befolkningen alderen 15-64 år, opgjort på samme måde som Produktivitetskommissionen.

Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Danmarks placering midt i feltet blandt de 22 lande dækker over to modsatrettede forhold.

Danmark er et land, hvor mange deltager på arbejdsmarkedet, jf. figur 3. Beskæftigelsesfrekvensen er høj, og det kan blandt andet tilskrives, at kvinder er i beskæftigelse i omtrent samme grad som mænd. Den høje beskæftigelse skal endvidere ses i lyset af rækken af reformer gennem de sidste tre årtier, som blandt andet har sænket den strukturelle ledighedsprocent til under halvdelen af, hvad den var i start-1990'erne. Reformerne har bl.a. afkortet dagpengeperioden og indført ret og pligt til aktivering samt skærpede rådighedskrav mv.

Omvendt er den gennemsnitlige arbejdstid pr. beskæftiget lav, jf. figur 4. Det skal ses i lyset af en lav ugentlig arbejdstid og lang ferie i Danmark sammenlignet med andre lande, jf. nedenfor.

Anm.: Figur 3 og 4 viser tal for 2015.
Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Når Danmarks relative placering med hensyn til samlet arbejdsindsats er faldet tilbage siden starten af 00'erne, så skyldes det primært, at Danmarks relative placering målt på beskæftigelsesfrekvens er faldet fra nr. 4 ud af 22 lande i 2002 til nr. 7 i 2015, jf. tabel 1.. Beskæftigelsesfrekvensen i Danmark er blevet overhalet af Tyskland, Sverige og Holland i 2015. Den gennemsnitlige arbejdstid var både i 2002 og 2015 blandt de laveste af de omfattede lande (nr. 19 hhv. nr. 20).

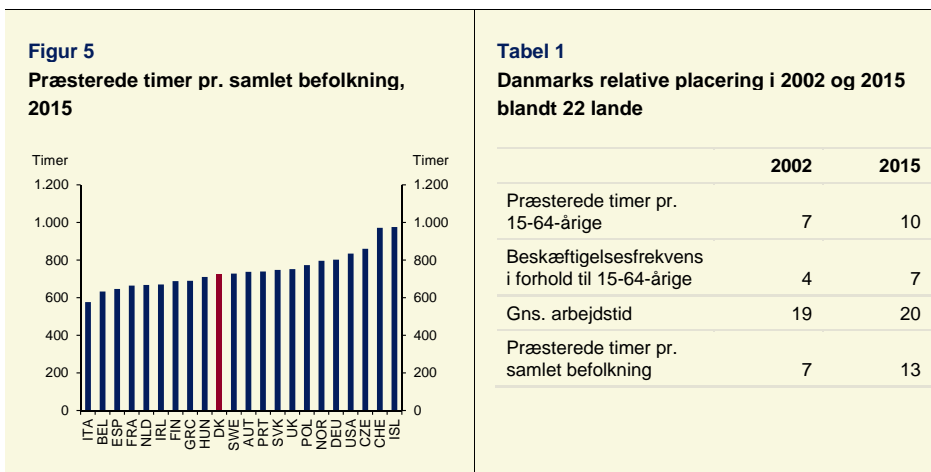
Når beskæftigelsesfrekvensen i blandt andet Sverige og Tyskland har overhalet Danmark i 2015 hænger det til en vis grad sammen med konjunkturforskelle. Sverige og Tyskland havde mindre overophedning før den globale finanskrisen og væsentligt mindre fald i beskæftigelsen i forbindelse med krisen. Denne forskel er ikke helt udjævnet i 2015.

Endvidere spiller det ind, at fx Tyskland har gennemført arbejdsmarkedsreformer som har øget beskæftigelsen markant siden 2002 – hvor reformindsatsen i Danmark startede væsentligt tidligere og allerede bidrog til en høj beskæftigelsesfrekvens i 2002. Noget lignende, om end i mindre omfang, kan også gøre sig gældende for Holland og Sverige.

Derudover er beskæftigelsesfrekvensen for de unge (15-29-årige) faldet betydeligt i Danmark over perioden. Det hænger sammen med, at uddannelsestilbøjeligheden er steget markant, og at flere vælger en boglig vej frem for erhvervsuddannelser (hvor man er i praktik og dermed på arbejdsmarkedet i dele af uddannelsen). Omvendt bidrager et højere uddannelsesniveau generelt til højere erhvervsdeltagelse og lavere ledighedsrisiko senere i livet.

LFS-data for arbejdstid og beskæftigelse omfatter alle personer over 15 år. Det er derfor relevant at se på arbejdsindsatsen ikke bare pr. 15-64 årig, men også i forhold til hele befolkningen. Når der ses på arbejdsudbuddet i forhold til hele befolkningen, ligger Danmarks placering lavere og tilbagegangen i den relative placering siden 2002 er større end når arbejdsudbuddet ses i forhold til de 15-64 årige.

Danmark er her gået tilbage fra en 7. plads i 2002 til en 13. plads i 2015, jf. tabel 1. Det hænger sammen med, at andelen af 15-64 årige i den samlede befolkning er faldet tilbage sammenlignet med de fleste andre lande, dvs. der har været en relativt kraftigere vækst i antallet af over-65 årige i Danmark sammenlignet med andre lande.

Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Man skal generelt være opmærksom på, at en række lande ligger relativt tæt i sammenligningerne, herunder også i lyset af den usikkerhed, der er omkring opgørelserne. Relativt begrænsede forskydninger i opgørelserne kan dermed føre til ændringer i den relative placering, som ikke nødvendigvis skal tillægges for stor vægt.

Arbejdsindsats og arbejdstid i forhold til samtlige OECD-lande

Produktivitetskommissionens metode kan som nævnt kun anvendes for EU/EØS-lande samt USA. Man kan fx ikke sammenligne Danmark med andre vestlige lande som Canada, Australien og New Zealand eller med asiatiske lande som Japan og Sydkorea.

Da EU-landene generelt er lande, hvor arbejdstimer pr. indbygger ligger relativt lavt, giver det en indbygget "skævhed", som betyder, at man ikke får et dækkende eller retvisende billede af, hvordan Danmark ligger i forhold til samtlige OECD-lande.

I dette afsnit inddrages OECDs indsamlede data for præsterede timer og gennemsnitlig arbejdstid, der hovedsagelig stammer fra de enkelte landes nationalregnskaber, jf. boks 2.

Boks 2

Opgørelse af præsterede timer i OECD-landenes nationalregnskaber

Datakilderne til antallet af præsterede timer varierer for de forskellige medlemslande i OECD. Derfor skal man være påpasselig med at sammenligne niveauerne på tværs af lande, da forskelle kan afspejle metodeforskelle.

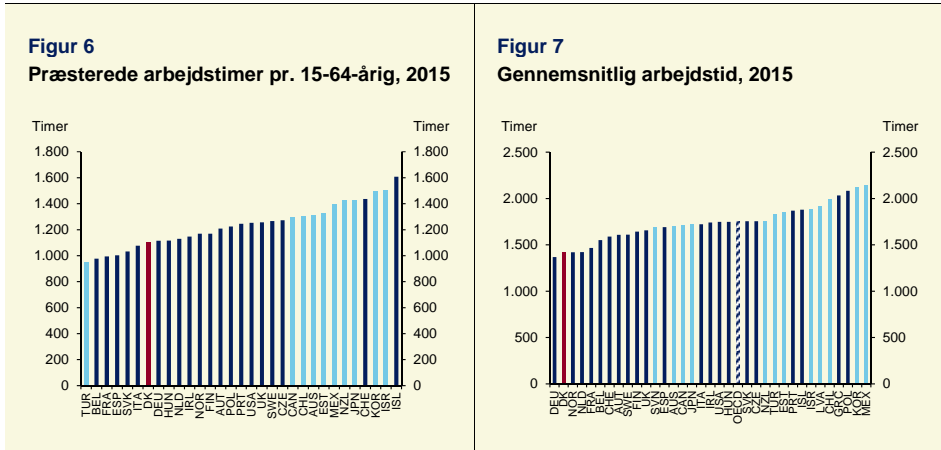
I Danmark anvendes arbejdsgiverindberettede registerdata til at opgøre det samlede antal præsterede timer. I langt de fleste andre lande anvendes spørgeskema-undersøgelser, fx LFS-data i flere europæiske lande.

OECD angiver at man skal tage forbehold, når man sammenligner niveauerne. Den relative udvikling i de præsterede timetal er derimod sammenlignelige. På trods af forbeholdene anvender OECD ofte timetallene i internationale sammenligninger og til at beregne timeproduktiviteten på tværs af lande.

I figur 6 og 7 er vist OECDs tal for 34 OECD-lande for dels det samlede antal præsterede arbejdstimer pr. 15-64 årig i befolkningen,² dels den gennemsnitlige arbejdstid pr. beskæftiget. I figurerne er de lande, hvor der også foreligger tal med Produktivitetskommissionens metode, markeret med mørkeblå, og de øvrige lande med lyseblå søjler.

Figurerne peger på, at arbejdsudbuddet for de OECD-lande, som ikke er med i opgørelsen med Produktivitetskommissionens metode, som hovedregel ligger i den høje ende i sammenligningen, jf. figur 6 og 7.

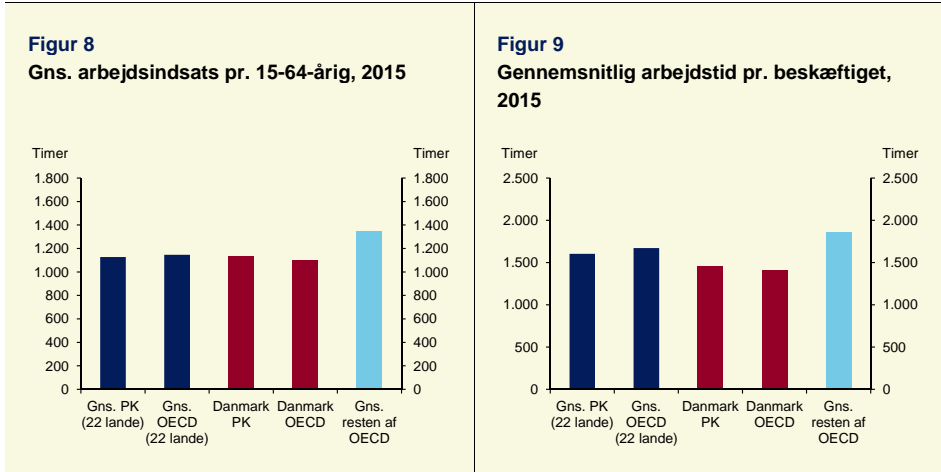
² Præsterede arbejdstimer set i forhold til hele befolkningen anvendes, når OECD m.fl. sammenligner BNP pr. indbygger og dekomponerer denne i præsterede timer pr. indbygger og gennemsnitlig timeproduktivitet.

Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Denne pointe er yderligere illustreret i figur 8 og 9. Disse figurer viser, at for de 22 lande, hvor det er muligt at opgøre arbejdsindsatsen og arbejdstiden med begge metoder, er der i gennemsnit ikke stor forskel på metoderne. I gennemsnit ligger opgørelsen af den gennemsnitlige arbejdsindsats med Produktivitetskommissionens metode 1,6 pct. under gennemsnittet med OECDs data, jf. figur 8.

For Danmark er lidt større forskel. For Danmark er nationalregnskabstallene som nævnt baseret på registerdata, og her ligger opgørelsen med Produktivitetskommissionens metode 3 pct. over opgørelsen med nationalregnskabsdata.

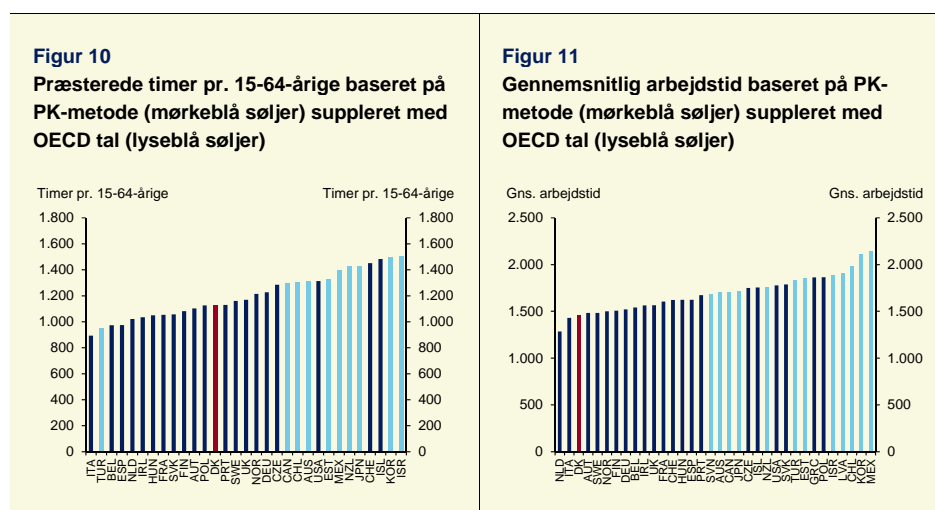

Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Ser man på den gennemsnitlige arbejdstid for de beskæftigede er tendenserne de samme, jf. figur 9.

I figur 10 og 11 er vist de samlede præsterede timer pr. 15-64 årig og den gennemsnitlige arbejdstid pr. beskæftiget, når Produktivitetskommissionens data anvendes hvor muligt, og OECD-data anvendes for de øvrige lande.

Sammenligningen bekræfter de overordnede konklusioner: Danmark ligger omtrent midt i feltet målt på de samlede arbejdstimer pr. 15-64 årig (nu i den nederste halvdel nr. 19 af 31 lande), mens den gennemsnitlige arbejdstid pr. beskæftiget er blandt de laveste i OECD (nr. 32 af 34 lande).

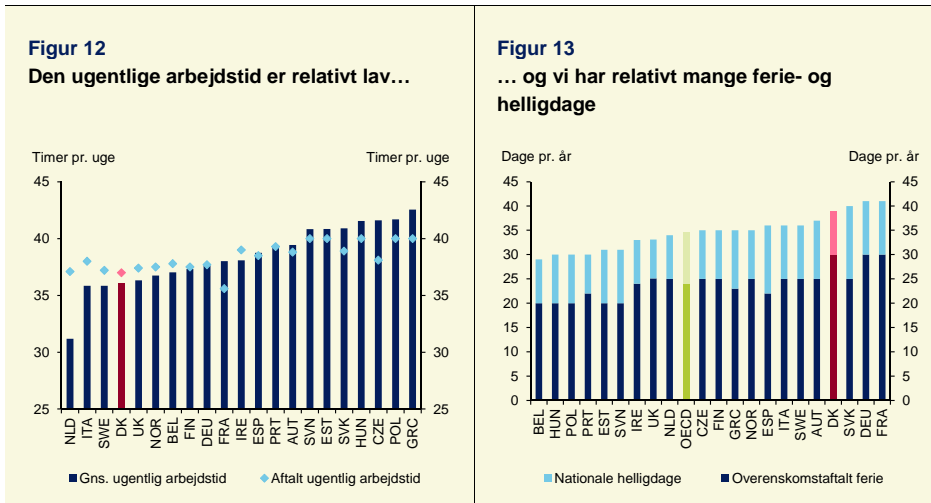
Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Lav egentlig arbejdstid og lang ferie i Danmark

Den lave årlige arbejdstid i Danmark er også afspejlet i, at den gennemsnitlige egentlige arbejdstid ligger lavt sammenlignet med en række andre europæiske lande, *jf. figur 12*. Den egentlige arbejdstid er i Danmark navnlig aftalt i overenskomsterne mellem arbejdsmarkedets parter.

Arbejdsindsatsen er også påvirket af antallet af ferie- og helligdage. Danmark har et af de højeste antal overenskomstaftalte ferie- og helligdage i Europa, *jf. figur 13*.

Ud over den aftalte arbejdstid og antallet af ferie- og helligdage kommer en række andre forhold, såsom fordelagtige barselsregler sammenlignet med de fleste andre lande (dog ikke sammenlignet med fx Sverige). Omfanget af sygefravær og deltidsarbejde vil også have betydning for den gennemsnitlige arbejdstid per beskæftiget. Tilsvarende vil graden af overarbejde ud over arbejdstidsnormen også være afspejlet i den opgjorte gennemsnitlige arbejdstid.

Anm.: Figur 5 viser den gennemsnitlige arbejdstid beregnet efter Produktivitetskommissionens metode i 2015.

Kilde: OECD, Eurostat og egne beregninger.

Årsager til lav arbejdstid

Når arbejdstiden er lav i Danmark skal det bl.a. ses i sammenhæng med en høj levestandard, strukturerne på arbejdsmarkedet og gevinsten ved at arbejde ekstra timer.

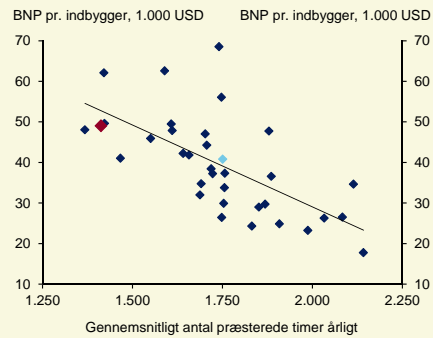
Ønsket om mere fritid er knyttet til velstandsniveau

En af årsagerne til at arbejdstiden i Danmark er lav er, at Danmark er et af de rigeste lande i verden. Det er en vis generel tendens til, at velstående lande har en lavere gennemsnitlig arbejdstid³, jf. figur 14.

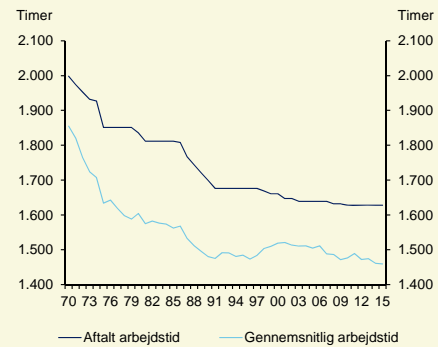
I takt med at indkomsterne er vokset har folk valgt at omsætte en del af velstandsfremgangen i at arbejde færre timer, og dermed have mere fritid. Det kan både komme fra en lavere ugentlig arbejdstid og fra flere fridage. I Danmark er både den aftalte og den præsterede årlige arbejdstid faldet over en årrække. Siden omkring 1990 har der dog været en tydelig opbremsning i faldet, jf. figur 15.

³ Velstanden er dog langt fra den eneste betydende faktor og nogle lande, der er rigere end Danmark, har en højere gennemsnitlig arbejdstid, fx Schweiz og Norge.

Figur 14
Velstående lande har generelt en lavere gennemsnitlig arbejdstid

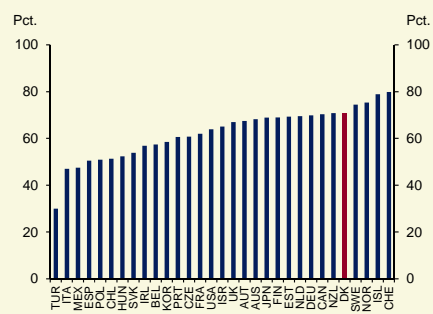
Figur 15
Den gennemsnitlige arbejdstid er faldet over en lang årrække

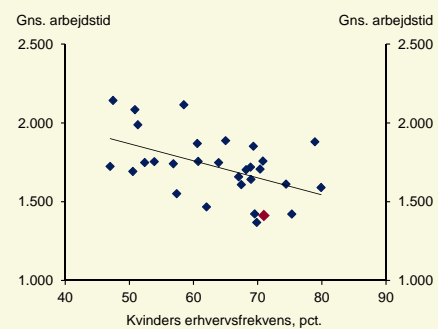
Anm.: I figur 14 er BNP opgjort PPP-korrigeret i løbende priser.
 Kilde: OECD, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Høj deltagelse af begge køn på arbejdsmarkedet er forbundet med kortere arbejdstid
 Danmark er kendetegnet ved at kvinder deltager på arbejdsmarkedet i omtrent samme udstrækning som mænd, jf. figur 16. Det kan medføre en tendens til at husstanden deler arbejdsmængden, således at husstanden som enhed udbyder en større eller samme mængde arbejdskraft, men at denne er mere ligeligt fordelt mellem parterne end førhen. Overordnet set er det en tendens blandt OECD-landene, at lande som har en høj erhvervsfrekvens blandt kvinder, også har en relativt lavere gennemsnitlig arbejdstid, jf. figur 17.

Figur 16
Erhvervsdeltagelsen blandt kvinder er høj i Danmark

Figur 17
Lande med en høj erhvervsdeltagelse blandt kvinder har en lavere gns. arbejdstid

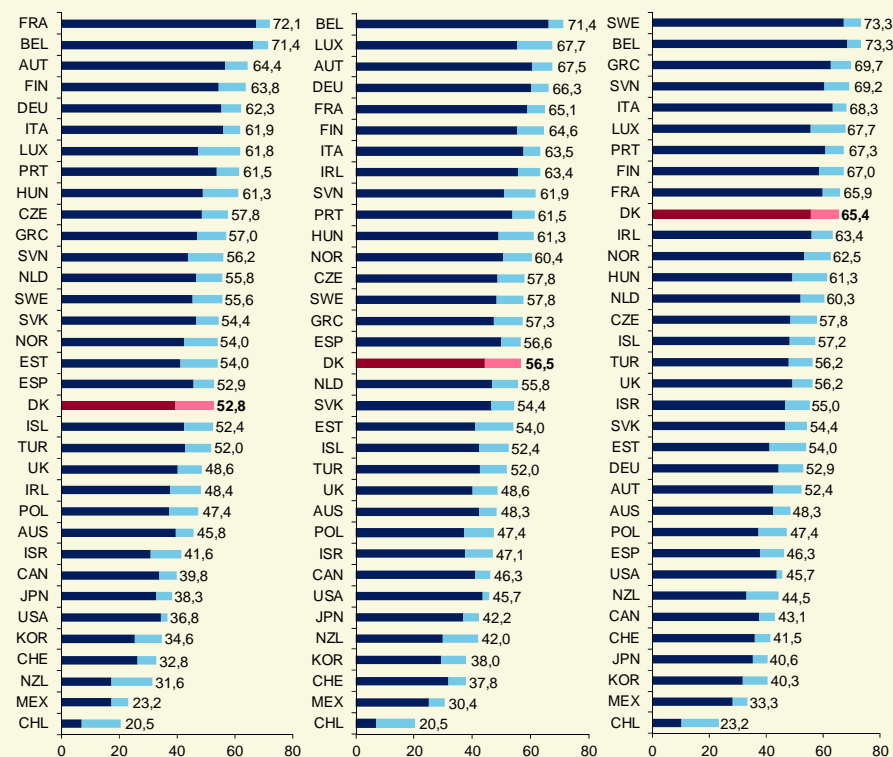
Kilde: OECD, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Skatten på arbejde har betydning for incitamentet til at arbejde flere timer.

Den forholdsvis lave gennemsnitlige arbejdstid på det danske arbejdsmarked skal også ses i sammenhæng med marginalbeskatningen af arbejdskraft. Høj beskatning af en ekstra arbejdstime vil trække i retning af lavere arbejdstid.

For lav- og mellemindkomsterne ligger marginals-katten omtrent i midten sammenlignet med andre OECD-lande, mens den effektive marginals-kat for de højt-lønnede ligger i den høje ende blandt OECD-landene, jf. figur 18.

Figur 18
Effektive marginals-katter i OECD, hhv. ved 67 pct., 100 pct., og 167 pct. af gennemsnitsindkomsten, pct.-point

Anm.: De effektive marginals-kattesatser er opgjort for enlige personer uden børn, som tjener hhv. 67 pct., 100 pct. og 167 pct. af gennemsnitslønnen for en fuldtidsansat på det private arbejdsmarked i 2015. Den indirekte beskatning opgjort som de indirekte skatters andel af privatforbrug og individuelt offentligt forbrug i 2014. Individuelt offentligt medtages for at sikre sammenlignelighed på tværs af lande, hvor der er betydelig variation i andelen af individuelt offentligt forbrug som erstatter privat forbrug.

Kilde: OECD Taxing Wages 2016, OECD Revenue Statistics 2016, National Accounts of OECD Countries 2016 samt Eurostat.

fm.dk